

V Kongres Statystyki Polskiej

**140 LAT MIĘDZYNARODOWEGO INSTYTUTU STATYSTYCZNEGO –
UDZIAŁ POLSKICH STATYSTYKÓW W JEGO TWORZENIU.**

Czesław Domański

1. Wprowadzenie
2. Kongresy statystyczne (1953-1876)
3. Międzynarodowy Instytut Statystyczny (MIS) – 24 czerwca 1985
4. Sesje MIS w Polsce w Warszawie w 1929 r i 1975 roku
5. Udział Polskich Statystyków w Kongresach Statystycznych i sesjach MIS-u
6. Podsumowanie

I. Wprowadzenie

Na początku lat 40 XIX stulecia przyjął się zwyczaj zbierania uczonych jednej gałęzi nauki lub kilku pokrewnych na sympozjach lub kongresach. Celem tych spotkań było ustalenie metod poszukiwania oraz rozwiązywania problemów tej gałęzi. Najczęściej pierwszym miejscem takich spotkań były międzynarodowe wystawy prezentujące dorobek poszczególnych państw w wielu dziedzinach w różnych krajach. Statystycy belgijscy i angielscy przejęli ten zwyczaj (proces ten szczegółowo prezentuje Wodzicki (1856)).

Pierwszą wystawą światową była zorganizowana w Londynie 1851 r. „*Wielka Wystawa Przemysłu Wszystkich Narodów*”. Z wystawami światowymi wiążą się zwykle z wielkie przedsięwzięcia budowlane. W Londynie wystawa ta związana była z budową „Crystal Palace”.

Pierwszą myślą zorganizowania kongresu statystycznego powziął właśnie na tej wystawie w 1851 r. w Londynie Lambert A. J. Quetelet (1796-1874), prezes Belgijskiej Komisji Centralnej Statystycznej. Wraz z innymi uczonymi przebywającymi w tym czasie w Londynie (m.in. P.P.Porter, Fleischer) przygotował plan kongresu statystycznego. Zainteresował tym pomysłem ówczesny rząd belgijski, który podjął się drogą dyplomatyczną zaprosić wszystkie państwa to uczestniczenia w kongresie statystycznym do Brukseli w 1853 r. Następne kongresy, które będą przedstawione dalej, odbyły się w Paryżu w 1855 r., w Wiedniu w 1857 r., w Londynie w 1860 r., w Berlinie w 1863r., we Florencji w 1867 r., w Hadze 1869 r., w Petersburgu w 1872 r. i w Peszcie 1876 r.

1. Kongresy statystyczne (1953-1876)

Kongresy statystyczne były organizowane przez wcześniej powołaną komisję organizacyjną, która współpracowała z odpowiednim rządem kraju, ustalała miejsce przyszłego posiedzenia i program kongresu. Program ten był ogłaszany na miesiąc przed rozpoczęciem kongresu.

Przed otwarciem Kongresu zwoływano zebranie delegacji oficjalnych w celu przedyskutowania nad trudności i wątpliwości, które mogą powstać z przyczyn organizacyjnych albo wynikać z redakcji programu. Ponadto przygotowania pewnych kwestii, które dane państwo może przedstawić kongresowi niezależnie od jego programu. Te tzw. „przedkongresy” były pod tym względem ważne bo składały się z samych delegatów rządowych, których w swoich państwach mogli wpłynąć na urzeczywistnienie życzeń Kongresu.

2. Kongresy statystyczne (1953-1876)

Kongresy statystyczne były organizowane przez wcześniej powołaną komisję organizacyjną, która współpracowała z odpowiednim rządem kraju, ustalała miejsce przyszłego posiedzenia i program kongresu. Program ten był ogłaszany na miesiąc przed rozpoczęciem kongresu.

Przed otwarciem Kongresu zwoływano zebranie delegacji oficjalnych w celu przedyskutowania nad trudności i wątpliwości, które mogą powstać z przyczyn organizacyjnych albo wynikać z redakcji programu. Ponadto przygotowania pewnych kwestii, które dane państwo może przedstawić kongresowi niezależnie od jego programu. Te tzw. „przedkongresy” były pod tym względem ważne bo składały się z samych delegatów rządowych, których w swoich państwach mogli wpłynąć na urzeczywistnienie życzeń Kongresu.

Otwarcie Kongresu następowało przez biuro tymczasowe w skład którego wchodził Minister, pod prezydencją którego działała Komisja Organizacyjna. Na kongresie w Londynie prezydował ks. Albert, uczeń Queteleta, zatem ze statystyką bardzo dobrze obeznany i który znacznie przyczynił się to udoskonalenia statystyki administracyjnej w Anglii. Za tym przykładem poszły również inne państwa i na sesji w Petersburgu prezydował W. K. Konstanty Mikołajewicz, a w Peszcie Arcyksiążę Józef.

Myśl zwołania Kongresu statystycznego składającego się z ludzi najznakomitszych różnych krajów, pojawiła się jak wspomniano wcześniej podczas wystawy londyńskiej.

Tematyka omawiana w tym rozdziale częściowo oparta została na publikacji autora (Domański 2015, s. 457-469).

Kongresy przyczyniły się do:

1. Zapoznania się z organizacją statystyki w różnych krajach
2. Wywarły poważny wpływ na proces tworzenia oddzielnych biur statystycznych i tworzenie urzędów centralnych.
3. Poznania podczas każdego kongresu różnych metod badań statystycznych w poszczególnych krajach.
4. Opracowania sprawozdań dotyczących standardów, które stanowią niezmiennie cenny materiał dla badania rozwoju metod i organizacji statystyki, które przesyłane do biblioteki w Paryżu.
5. Rozbudzenie ruchu naukowego w zakresie statystyki.

Każdy kongres zbierał się w różnych stolicach państw i wszędzie starano się obok przedstawienia referatów na temat określonych problemów przygotować teoretyczne opracowania naukowe różnych zagadnień reprezentowanych przez uczonych.

6. Opracowano i wydano cały szereg publikacji, które powodowały współpracę różnych krajów na polu naukowym. Często te opracowania stanowiły bazę do badań stałych, które oddały nauce istotne usługi.

7. W 1860 r. w większości państw europejskich została zorganizowana statystyka urzędowa po każdym z kongresów.

8. Spowodowały zbliżenie i poznanie uczonych, a te osobiste spotkania i częsta wymiana zdań utrzymywała i pobudzała rozwój nauki.

9. Wymiana publikacji pomiędzy różnymi biurami statystycznymi daje sposobność zapoznania się z pracami różnych krajów, stosowanymi metodami i osiągniętymi rezultatami.

Podczas pierwszego kongresu statystycznego w Brukseli rozstrzygnięto sprawę uczestników kongresu. Przyjęto za Queteletem, że w tych zebraniach naukowych będą zapraszani reprezentanci statystyki urzędowej oraz ludzie nauki. Kongresy stały się ciałami naukowymi, których celem było ulepszenie nauki. Delegaci urzędowi nie nadążali, ze względu na brak podstawowej wiedzy statystycznej nad realizacją programów kongresów. Stąd powstała potrzeba zebrań "przed kongresem", w których skład wchodził urzędowi reprezentanci statystyki poszczególnych państw.

E. Engel proponował podczas kongresu w Berlinie utworzenie biura centralnego kongresu, ale ta propozycja nie została zaakceptowana przez urzędowych reprezentantów statystyki i niektórych pozostałych członków. Na kongresie w Petersburgu Semenow zaproponował organizację Komisji Nieustającej, na którą się zgodzono. Komisja Nieustająca miała postawiona przez Kongres Statystyczny następujące zadania:

Program ten obejmował między innymi wydawanie w języku francuskim:

„Bulletin de La commission permanente de congress international de statistique" oraz zorganizowanie archiwum i sprawozdań oraz rocznika międzynarodowego. Redaktorem został p. Deloche, tym samym Paryż stał się głównym organizatorem statystyki międzynarodowej (por. Kleczyński (1885))

Obraziło to drażliwość strony Niemiec i wywołało zakaz rządu niemieckiego do udziału w obradach komisji nieustającej. Decyzja rządu niemieckiego miała polityczny charakter, ale z drugiej strony według ustaleń w Paryżu komisja nieustająca mogła podejmować uchwały obowiązujące dla biur statystycznych i państw.

Ponadto uchwały paryskie stały się fatalnymi dla samej komisji nieustającej i dla kongresów statystycznych.

W tych okolicznościach zwołano na rok 1879 do Rzymu piąta sesja komisji nieustającej została odroczona na czas nieograniczony, gdyż wzorem krajów niemieckich, Hiszpania, Szwecja i Szwajcaria odmówiły wysyłania delegatów, a inne wyrażały się niepewnie.

Wraz z zawieszeniem komisji nieustającej, przestano zwoływać kongresy statystyczne - na polu statystyki międzynarodowej zapanował zastój, który trwał niemal dekadę (por. Kleczyński 1885, s. 364-365).

3. Międzynarodowy Instytut Statystyczny (MIS) – 24 czerwca 1985

Kongresy statystyczne nie odbywały się przez 9 lat po bardzo aktywnej dwudziestotrzyletniej działalności i bardzo doniosłych osiągnięciach zarówno w sferze organizacyjnej jak i naukowej. Ta 9-letnia przerwa musiała się zakończyć.

W 1885 roku najstarsze stowarzyszenie statystyczne „Statistical Society” utworzone w 1834 roku dochodziło 50-letni jubileusz swojej działalności oraz towarzystwo „Societe de Statistique” święciło podobną uroczystość z okazji 25 lat swego istnienia.

Towarzystwo „Statistical Society” postawiło na porządku dziennym swych jubileuszowych obrad sprawę utworzenia towarzystwa międzynarodowego statystycznego i powierzyło referat w tej sprawie wiedeńskiemu uczonemu Neumannowi Spallartowi znanemu w świecie naukowym z wydawanych *Uebersichten uber die Weltwirtschaft*,” stanowiących bardzo ważną próbę oceny międzynarodowej statystyki gospodarczej”.

Neumann Spallart wniósł na zgromadzeniu formalny projekt statutu, który odesłany do komisji i przez nią z niewielkimi zmianami aprobowany, został uchwalony przez zebranych na jubileuszu londyńskim w dniu 24 czerwca 1885 r. Wydarzenie to Kleczyński (1885, s.367) przedstawia: Projekt jest tymczasowy, ale nie powinien w przyszłości ulec wielkim zmianom.

Międzynarodowy Instytut statystyczny (*institut internationale de statistique*) jest prywatnym stowarzyszeniem międzynarodowym do popierania postępów na polu statystyki urzędowej i naukowej i w tym celu ma on:

Po pierwsze dążyć do jednostajnych metod, formularzy i opracowania danych, tak, aby można porównywać ze sobą stosunki różnych krajów;

Po drugie przez obrady i uchwały zwracać uwagę rządów na pytania, których rozwiązania można oczekiwać od statystyki i kierować badania na pola, albo zupełnie, albo niedostatecznie przez statystykę uwzględnione;

Po trzecie wydawać publikacje celem utrzymania stałych stosunków pomiędzy statystykami różnych krajów;

Po czwarte wreszcie starać się zainteresować rządy i szerokie koła publiczności do badania zjawisk społecznych.”

Instytut więc jest stowarzyszeniem naukowym, którego uchwały mają jedynie teoretyczne znaczenie; ale właśnie dlatego, że chodziło o to, aby mu zapewnić pewną naukową powagę, co starano się osiągnąć przez ograniczenie liczby członków tak, aby udział był utrudniony i tylko istotnie zapewniony został rzeczywistym fachowym uczonym.

Przyjęto w tym celu podział na członków zwyczajnych i korespondentów. Członków zwyczajnych może być co najwyżej stu, a liczba członków korespondentów nie może być większa od liczby członków zwyczajnych. „...Członków, jaki prezydium, wybiera Instytut. Prezydium składa się z prezydenta i dwóch wiceprezydentów, jako kierownicy obrad, sekretarz jeneralny wybierany na dwa lata oraz skarbnik. Obecni w Londynie z pomiędzy członków instytutu ukonstytuowali się jako Instytut 24 czerwca 1885 r. Instytut ma wydawać kwartalnik „Bulletin trimestrial”; rocznik statystyczny dla porównania statystyki międzynarodowej; monografie i sprawozdania”. (por. Kleczyński 1805).

Wybrano prezydium w składzie:

Prezydent - Sir Rawson W. Rawson - prezes Towarzystwa Statystycznego w Londynie
Wiceprezydenci: prof. Emile Levasseur - członek instytutu Francji , profesor College de France

prof. FranzNeumann Spaliart, profesor statystyki Uniwersytetu w Wiedniu

Sekretarz generalny – Luigi Bodio, dyrektor Biura Statystycznego Królestwa Włoskiego.

Foto 3.1. Pierwsi prezydenci MIS

II. *Sir Rawson W. Rawson*
President, 1885-1899
Honorary President, 1899

III. *Karl von Inama-Sternegg*
President, 1899-1908

IV. *Luigi Bodio*
President, 1909-1920

V. *Albert Delatour*
President, 1923-1931
Honorary President, 1931-1938

4. Sesje Międzynarodowego Instytutu Statystycznego w Warszawie w 1929 r i 1975 roku

Przez dwanaście lat nie odbyły się sesje MISu ze względu na I wojnę światową oraz inne wydarzenia związane nową sytuacją polityczną i militarną. W 1925 roku odbyła się XV sesja – pierwsza po I wojnie światowej w Brukseli w mieście głównego twórcy międzynarodowej statystyki A. Quateleta. Postacią zasługującą na szczególne wyróżnienie w ramach współpracy z Międzynarodowym Instytutem Statystycznym jest Tadeusz Pilat (1844-1923), współzałożyciel Instytutu i pierwszy Polak wśród jego członków. Figuruje on na liście założycieli Międzynarodowego Instytutu Statystycznego, jak również na liści pierwszych jego członków zwyczajnych w roku 1885, tzn. w roku powstania Instytutu (zob. Domański 2015).

Następnym członkiem zwyczajnym MIS zostaje w 1891 Józef Kleczyński (1841-1900) profesor statystyki i prawa administracyjnego w Uniwersytecie Jagiellońskim. W 1885 roku, czyli w roku powołania Międzynarodowego Instytutu Statystycznego ogłosił na łamach „Przeglądu Polskiego” obszerny artykuł pt. „Międzynarodowy Instytut Statystyczny”, który zalicza się do zbioru najwcześniejszych publikacji poświęconych Instytutowi (Domański 2015, s. 466).

Kolejnym członkiem wśród Polaków zostaje Józef Buzek (1873-1936) pierwszy dyrektor Głównego Urzędu Statystycznego. Na XVII Sesji Międzynarodowego Instytutu Statystycznego w 1927 roku w Kairze zaproponował odbycie sesji następnej w Warszawie i oferta ta została przyjęta. Powierzenie Polsce organizacji XVIII sesji MIS, dobitnie świadczy zarówno o znaczeniu twórczości polskich statystyków jak i organizacji statystyki publicznej na arenie międzynarodowej.

Fakt zorganizowania w 1929 roku XVIII Sesji Międzynarodowego Instytutu Statystycznego w Warszawie stanowi znamienne wydarzenie dla nauki polskiej w II Rzeczypospolitej. Po niespełna 10 lat od odzyskania niepodległości przez Polskę na XVII sesji w Kairze w 1927 roku Międzynarodowy Instytut Statystyczny na zaproszenie Rządu Polskiego postanowił powierzyć organizację kolejnej XVIII sesji w 1929 roku Warszawie. Postanowienie to wynikało z wysokiej aktywności statystyków polskich m.in. członków Polskiego Towarzystwa Ekonomistów i Statystyków, których organem było czasopismo „Ekonomista” a GUS wydawał „Miesięcznik statystyczny” a następnie „Kwartalnik Statystyczny”. Statystycy i ekonomiści: J. Buzek, M. Kalecki, E. Lipiński, J. Spława-Neyman, J. Piekalkiewicz, S. Szulc byli znani w międzynarodowym środowisku naukowym.

Sesja warszawska była czwartą po zakończeniu działań wojennych sesją Międzynarodowego Instytutu Statystycznego. Uczestniczyło w niej 170 osób, w tym 55 członków MIS, z czego 4 członków z Polski. Szczegółowe sprawozdanie z przebiegu XVIII sesji zawarte jest w dokumentach oficjalnych Instytutu, a jego dorobek merytoryczny przedstawiony w „Biuletynie” instytutu t. XXIV. Pełny opis tej sesji rzeczowo przedstawił Piekalkiewicz (1929, s. 1707-1713). Podkreślił udział polskich statystyków tej sesji (s. 1704): „W myśl przyjętych zwyczajów na Sesji, poza raportami komisji Instytutu mogą być przedstawiane również komunikaty specjalistów, nawet nie będących członkami Instytutu. Inicjatywa Komitetu Organizacyjnego znalazła dość szeroki oddźwięk wśród statystyków polskich i na XVIII Sesję zostały przedstawione następujące komunikaty:

- E. Szturm de Sztrem: Metoda statystyczna przy badaniach wskaźników rozwoju gospodarczego.
- E. Lipiński: Uwagi o metodach pracy Polskiego Instytutu Badania Koniunktur Gospodarczych Cen.
- S. Rzepkiewicz: Spostrzeżenia o możliwości porównań statystyk kryminalnych w różnych państwach.
- S. Szulc: O tak zwanej standaryzacji czy poprawianiu współczynników.
- J. Neyman: Przyczynek do teorii wiarygodności hipotez statystycznych.
- J. Piekalkiewicz: Wydatki i dochody związków prawnopublicznych”.

„W sesjach Międzynarodowego Instytutu Statystycznego zwykle biorą udział nie tylko członkowie Instytutu, lecz również delegaci rządów i osoby zaproszone przez prezydium Instytutu w porozumieniu z lokalnym komitetem organizacyjnym. Zaproszenie rządów do wysłania delegatów bywa skierowane przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych tego państwa, w którym ma się odbyć Sesja, do wszystkich innych państw. Poza delegatami rządów zwykle w sesjach biorą udział również przedstawiciele międzynarodowych instytucji. Podczas Sesji w Warszawie były reprezentowane przez oficjalnych delegatów: Liga Narodów, Międzynarodowy Instytut Rolniczy w Rzymie, Międzynarodowe Biuro Pracy, Międzynarodowy Instytut Współpracy Intelktualnej i Międzynarodowa Izba Handlowa”.

W okresie międzywojennym członkami zwyczajnymi Międzynarodowego Instytutu Statystycznego byli Polacy: Edward Szturm de Sztrem, Jan Piekalkiewicz, Edward Lipiński, Zygmunt Limanowski, Jerzy Spława-Neyman.

22 sierpnia 1929 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polski Profesor Ignacy Mościcki wydał specjalne przyjęcie w rezydencji w Spale dla członków i uczestników Międzynarodowego Instytutu Statystycznego (patrz foto 1).

Foto 1: Uczestnicy sesji podczas wizyty u prezydenta Ignacego Mościckiego, 1929 r.

XL Sesja Międzynarodowego Instytutu Statystycznego w Warszawie w 1975 r.

Na XXXVIII Sesji Międzynarodowego Instytutu Statystycznego w Waszyngtonie w 1971 r. zostało przekazane zaproszenie Rządu Polskiego do odbycia XL Sesji w Warszawie. Przygotowania organizacyjne do XL Sesji MIS poprzedziło powołanie trzech komitetów (por. Goettel, Jabłońska 1976, s. 2)

Przypomnijmy składy Krajowego Komitetu Programowego: Wiesław Sadowski (przewodniczący), Stanisław Borowski, Konstanty Czerniewski, Zbigniew Czerwiński, Kazimierz Dziewański, Antoni Fajferk, Zdzisław Hellwig, Wincenty Kawalec, Eugenia Krzeczowska, Mirosław Krzysztofiak, Zbigniew Pawłowski, Kazimierz Romaniuk, Gabriel Rupiński, Igor Timoficjuk, Władysław Welfe, Antoni Zieliński.

Komitet Organizacyjny pracował z Prezesem Głównego Urzędu Statystycznego — Prof. Stanisławem Kuzińskim z udziałem: Jana Bielca, Wiktora Gawrońskiego, Józefa Gluzińskiego, Tadeusza Kani, Adama Machnowskiego, Marcina Młotkowskiego, Czesława Modestowicza, Stefama Semczuka, Tadeusza Walczaka, Władysława Welfego, Zygmunta Wojcieszaka, Krzysztofa Zagórskiego.

Polscy statystycy byli organizatorami posiedzeń m.in. na temat: Dane statystyczne dla modeli ekonometrycznych (W. Sadowski, W. Welfe). Również współorganizowali spotkania naukowe na następujące tematy:

- Dane statystyczne dla modeli ekonometrycznych (W. Welfe, W. Sadowski)
- Perspektywy współpracy statystyków w epidemiologów (H.E. Daniels i A. Bartoszyński)
- Teoria dyfuzji wielowymiarowej i jej zastosowanie (K. Urbanik i K. Krickeberg z NRF)
- Geometria stochastyczna (K. Urbanik i K. Krickeberg z NRF)
- Fizyka statystyczna (K. Urbanik i M. Kac ze St. Zjedn. Am.).

Polacy byli autorami 4 referatów zamówionych:

- R. Bartosiński, A model for risk of rabies.
- W. Maciejewski i W. Welfe, Forecasting models for the national economy planning and the relevance of the national information system.
- T. Walczak, The role of modern statistical information system for management and planning.
- K. Zagórski, Socio-demographie statistics in the system of central socio-economic planning (por. Wykaz referatów, 1976).

I. Fizyka statystyczna I

Organizatorzy: M. Kac (USA), K. Urbanik (Polska)

Przewodniczący: J.T. Lewis (Irlandia)

II. Fizyka statystyczna II

Organizatorzy: M. Kac (USA), K. Urbanik (Polska)

Przewodniczący: J.T. Lewis (Irlandia)

III. Teoria wielowymiarowej dyfuzji i jej zastosowania

Organizatorzy: K. Krickeberg (RFN), K. Urbanik (Polska)

Przewodniczący: K. Krickeberg (RFN)

XXXVIII. Geometria stochastyczna

Organizatorzy: K. Krickeberg (RFN), K. Urbanik (Polska)

Przewodniczący: D.G. Kendall (Wielka Brytania)

Podsumowując XL Sesję MIS-u w Warszawie należy uznać jako sukces Polski zarówno z punktu widzenia naukowego jak i organizacyjnego. Przedyskutowano najbardziej aktualne problemy metodologiczne statystyki, ekonometrii i demografii z udziałem najwybitniejszych statystyków, matematyków i ekonometryków z całego świata. Wymieńmy kilkunastu z nich: V.R. Rao, M. Kac, R. Stone, F.R. Hampel, K. Urbanik, P.L. Kaplan, R. Bartoszyński, W.G. Cochran, R.L. Plackett, A. Rizzi, D.G. Kendall, A.J. Scott, R. Singer, S. Spilerman. Dorobek wielu z tych wymienionych uczonych inspiruje młodych adeptów statystyki do badań naukowych.

Jeszcze raz oddajmy głos autorkom Goettel i Jabłońskiej (1976, s.5), które podkreślały gościnność polską również w czasie XL Sesji MIS-u.

„Uczestnicy i osoby im towarzyszące mieli możliwość zwiedzenia Warszawy, Nieborowa i Żelazowej Woli, wysłuchania koncertów starej muzyki w Wilanowie i w Pałacu Prymasowskim w Warszawie, zwiedzenia muzeów warszawskich udziału w przedstawieniu baletu „Pan Twardowski” L. Różyckiego w Teatrze Wielkim Opery i Baletu, jak również wzięcia udziału w licznie organizowanych wycieczkach weekendowych do najbardziej atrakcyjnych regionów Polski. Dużym powodzeniem cieszyły się wycieczki do Krakowa, Białowieży i Torunia. Po zakończeniu obrad Sesji liczna grupa uczestników skorzystała z oferowanych przez Orbis kilkudniowych wycieczek na północne i południowe tereny kraju”.

5. Udział Polskich Statystyków w Kongresach Statystycznych i sesjach MIS-u

Osiągnięcia polskich statystyków mają znaczący wpływ na stan obecnej statystyki zarówno w obszarze statystyki opisowej i statystyki inferencyjnej oraz probabilistyki.

W polskiej literaturze prezentowane są osiągnięcia i zasługi wielu z nich w ujęciu encyklopedycznym i słownikowym. Wymienimy niektóre z tych monografii. Rozwój polskiej myśli statystycznej (1968), Sylwetki statystyków polskich (1984), Słownik Biograficzny Statystyków Polskich (1998), Statystycy Polscy. Biogramy (2018), Polish Statisticians. Biographical Notes (2018).

W drugiej połowie XIX wieku statystyka rozwija się dynamicznie jako już dyscyplina naukowa. Realizuje swoje cele na powstałym nowym forum Międzynarodowych Kongresów Statystycznych, które przekształcone zostały w Międzynarodowy Instytut Statystyczny.

Kongresy Statystyczne

August Cieszkowski (1814-1894)

Paryż 1855 r. (II Kongres)

1. Uzasadniał propozycję ujednolicenia miar i wag dla wszystkich krajów
2. Wnioskował o rozszerzenie zakresu statystyki rolniczej dotyczącej posiadłości i przekazywania praw własności, praw podziału własności.

Witold Załęski (1836-1908), Wiedeń III Kongres, (1857-1876)

Statystyka zdrowia – wpływ położenia geograficznego na zdrowie, statystyka administracyjna.

Przedstawił obrady wszystkich Kongresów w monografii „Teoria statystyki w zakresie” cz. I, „Zasady ogólne i części historyczne” 1884.

Tadeusz Romanowicz (1845-1904) był pierwszym kierownikiem Miejskiego Biura Statystycznego we Lwowie, redagujący jednocześnie trzy pierwsze tomy „Wiadomości Statystycznych o mieście Lwowie. Brali udział w IX Kongresie w Peszcie w 1976 r. następujący statystycy polscy: Witold Załęski, Bogdan Oczopowski, Józef Michałowski, Otton Hausner.

Tadeusz Pilat (1844-1923)

- Współzałożyciel Międzynarodowego Instytutu Statystycznego
- Pierwszy Polak członek zwyczajny MIS, 1885 r.
- Uczestnik seminarium statystycznego w 1872 r. prowadzonego przez prof. Ernesta Engla w Berlinie
- Prof. Zw. Prawa administracyjnego i statystyki
- Rektor Uniwersytetu Lwowskiego 1886/87
- Założyciel Krajowego Biura Statystycznego (1873) we Lwowie, którym kierował w latach (1874-1920)
- Autor pionierskich prac z zakresu metod szacowania produktów rolnych na podstawie części obserwacji (próby) opartą na informacjach korespondentów rolnych zaangażowanych przez Galicyjskie Towarzystwo Gospodarki

Józef Kleczyński (1841-1900)

- Prof. zw. statystyki i prawa administracyjnego Uniwersytetu Jagiellońskiego
- Rektor UJ 1898/99
- Współredaktor „Przeglądu Polskiego”
- Założyciel i kierownik Miejskiego Biura Statystycznego w Krakowie
- Autor pierwszej pracy nt. Międzynarodowego Instytutu Statystycznego w „Przeglądzie Polskim” (1885). W pracy tej przedstawił ideę ścisłej koegzystencji z MIS – Międzynarodowego Biura Statystycznego jako Agendy Organizacji Narodów Zjednoczonych, która doczekała się realizacji po blisko stu latach
- Inspirator uogólnienia wyników na podstawie części obserwacji

Kazimierz Władysław Kumaniecki (1880-1941)

- Współzałożyciel „Polskiego Towarzystwa Statystycznego” w Krakowie 1912 r.
- Kierownik Miejskiego Biura Statystycznego w Krakowie
- Pierwszy rocznik Statystyczny ziem Polski pt. „Statystyka Polski” w Krakowie w 1915 r. pod redakcją Kumanieckiego i Adama Krzyżanowskiego
- Prof. zw. UJ w zakresie statystyki i nauko administracji
- Minister Resortu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w gabinecie prof. Juliana Nowaka w okresie 21.08 -14.12.1922 r.
- Członek Sądu Rozjemnego ds. spornych pomiędzy Polską a Czechosłowacją
- Prace m.in. „Odbudowa państwowości polskiej” 1924, „Zarys polskiego prawa administracyjnego” (1929), „Ustrój polityczny Polski” 1937
- Aktywny uczestnik w XVIII Sesji Międzynarodowego Instytutu Statystycznego w Warszawie

Edward Szturm de Sztrem (1885-1962)

- Prezes GUS (1928-1939)
- Prezes PTS (1937-1939)
- Prof. Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie i Łodzi
- Szkoły Głównej Planowania i Statystyki
- Wiceprezydent MIS (1947-1951)
- Członek Królewskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Londynie i Towarzystwa Ekonomicznego w USA

Redaktor Akademii Nauk Politycznych

Józef Buzek (1837-1936)

- Członek delegacji polskiej na konferencji pokojowej w Wersalu
- Dyrektor (prezes) GUS (1918-1928)
- Inicjator organizacji XVIII Sesji MIS w 1928 r.
- „w zakresie statystyki Polska stanęła w szeregu ludów cywilizacyjnych i tu zajęła miejsce poczytne” (ocena Antoniego Sujkowskiego J. Buzka – Kwartalnik Statystyczny 1929, VI z. 4)

Jerzy Neyman (1894–1981) pracował jako profesor matematyki i statystyki UJ, UW, Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie i – począwszy od 1938 r. – Uniwersytetu Kalifornijskiego w Berkeley. Był jednym z twórców podstaw wnioskowania statystycznego – teorii weryfikacji hipotez statystycznych, estymacji przedziałowej, pobierania prób reprezentacyjnych i teorii normalnych estymatorów, a także całej gamy oryginalnych zastosowań statystyki w tak różnych dziedzinach, jak badania epidemii czy ubezpieczeń społecznych oraz analiza statystyczna bloków zrandomizowanych i kwadratów łacińskich. Na przykład paradygmat Neymana-Rubina stanowi podstawę tzw. kontrfaktycznych analiz przyczynowych w badaniach ewaluacyjnych. Z obejmującego 160 pozycji dorobku naukowego Neymana na szczególną uwagę zasługują Zarys teorii i praktyki badania struktur ludności metodą reprezentacyjną (1933), Outline of Theory of Statistical Estimation Based on the Classical Theory of Probability (1937) oraz Zasady rachunku prawdopodobieństwa i statystyki matematycznej (1969).

W 1947 r. został wybrany na viceprezydenta Amerykańskiego Towarzystwa Statystycznego a w 1948 r. na prezydenta Międzynarodowego Instytutu Statystycznego.

Po 10 latach działalności J. Spławy-Neymana Uniwersytet Berkley został jednym z dwóch najsilniejszych ośrodków statystyki w USA. Drugim był Uniwersytet Columba.

W 1969 r. otrzymał najwyższą amerykańską nagrodę naukową Medal Nauki „Za stworzenie podstaw nowoczesnej statystyki i wymyślenie testów i procedur, które stały się istotną częścią wiedzy każdego statystyka”.

Ustanowiono też wyróżnienia „Jerzy Neyman Lectureship in Mathematical Statistics.

W 2012 r. utworzony został przez Polskie Towarzystwo Statystyczne „Medal im. Jerzego Spławy-Neymana”, który został nadany w ciągu ostatniego dwudziestolecia 22 statystykom na całym świecie.

6. Podsumowanie

Referat dotyczył dwóch znaczących i jednoczących statystykę światową wydarzeń historycznych: powołania Kongresów Statystycznych i Międzynarodowego Instytutu Statystycznego. Wkład polskich statystyków jest znacznie szerszy. Rozwój statystyki podobieństwa w Polsce, zwłaszcza po odzyskaniu niepodległości, stanowił efekt pracy licznej grupy znakomitych uczonych, z autorami prac o zasięgu światowym: Mazurkiewiczem, Smoluchowskim, Czekanowskim, Neymanem, Łomnickim, Wiśniewskim, Fiszem i Steinhausem na czele.

Na podkreślenie zasługuje dorobek naukowy trzech badaczy. Neyman był nie tylko jednym z twórców teorii weryfikacji hipotez statystycznych, lecz także autorem oryginalnych ujęć w różnych dziedzinach zastosowań statystyki. Steinhaus uważany jest za prekursora teorii jakości, co wynika z opracowania przez niego normy statystycznej kontroli jakości. Ulam - jako matematyk z wyniesionym ze szkoły lwowskiej doświadczeniem w zakresie podstaw analizy funkcjonalnej - stworzył nowatorskie sformułowanie metody Monte Carlo, odgrywające bardzo ważną rolę we współczesnych algorytmach probabilistycznych.

Osobnym zagadnieniem jest wpływ polskiej myśli statystycznej na rozwój metodologii badań w poszczególnych dyscyplinach. Stosunkowo dobrze rozpoznane jest znaczenie statystyki w rozwoju badań ekonomicznych, demograficznych i socjologicznych. Interesujące byłoby porównawcze studium międzydyscyplinarne w tym zakresie.

Na zakończenie przypomnijmy

FRYDERYK JÓZEF MOSZYŃSKI (1737-1817)

Prekursor nowoczesnej statystyki polskiej i statystyki ludności.

Za moment początkowy rozwoju nowoczesnej statystyki polskiej w ogóle, a statystyki ludności w szczególności został uznany oficjalnie pierwszy ogólnokrajowy spis ludności zarządzony przez Sejm Czteroletni Konstytucją z 22 czerwca 1789 r. i przeprowadzony do końca tego roku łącznie ze spisem dymów. Sejm Czteroletni zarządził również wprowadzenie od 1 stycznia 1790 r. stałej rejestracji ruchu naturalnego ludności.

Inicjatorem i projektodawcą tych uchwał był Fryderyk Józef Moszyński. Godzi się zatem przypomnieć w jubileuszowym okresie 200-lecia statystyki polskiej jego działalność w tym zakresie na forum Sejmu. Najważniejszy jest dokument własnoręcznie przez Fr. J. Moszyńskiego napisany i podpisany, pt. "Urządzenie tabel populacji", znajdujący się w zbiorach akt Sejmu Czteroletniego w Moskwie w woluminie, który zawiera różne wnioski i projekty konstytucyjne.

W aktach Sejmu Czteroletniego w Moskwie znajduje się również odręcznie wykonana, przykładowa dla całej Rzeczypospolitej, lecz wypełniona tylko dla sześciu miejscowości i to fikcyjnymi liczbami, zbiorcza "Tabella ludzi zmarłych i urodzonych w Koronie i W. Ks. Lit.". W układzie terytorialnym uwzględnia ona prowincje, województwa (ziemie), powiaty, diecezje, dziekanaty, parochie (do wypełniania bowiem tej ewidencji obowiązane były władze kościelne), oraz wyliczenie nazwy miasta lub wsi.

W główce tej tablicy zbiorczej przewidywał Moszyński rubryki:

- ludzie zmarli i urodzeni,
- podział na dorosłych i dzieci,
- dalszy podział na szlachtę i pospólstwo,
- dalsze rozróżnienie według płci.

Ponadto ostatnia kolumna pionowa pod nazwą "kommunikanty" (odbyta spowiedź wielkanocna) miała prawdopodobnie służyć dla celów corocznego szacunku sprawdzającego ludności. Ten pomysł Moszyńskiego należy ocenić nader pozytywnie, gdyż istotnie propozycja jego pozwalała co roku doszacowywać liczbę ludności, wynikającą z ruchu naturalnego, ujęcie zaś jest poprawne z punktu widzenia statystycznego.

Pomysł ten jest również doskonałym przykładem zastosowania szacunku statystycznego jako metody ustalania danych statystycznych, których uzyskanie innym trybem byłoby niewykonalne z tych czy innych powodów.

Czytelników zainteresowanych dalszymi szczegółowymi informacjami na temat działalności Fr. J. Moszyńskiego (a była ona wielokierunkowa, rzetelna i prowadzona zawsze z punktu widzenia interesów Państwa) odsyłamy do źródła (1).

Bibliografia:

- Berger J. (1992), *Powstanie i pierwsze lata działalności Polskiego Towarzystwa Statystycznego* " Polskie Towarzystwo Statystyczne 1912-1992, Warszawa: PTS
- Domański Cz. (2011) „*Setna rocznica powstania Polskiego Towarzystwa Statystycznego*” *Wiadomości Statystyczne* z.9, 1-10
- Nixon J. W. (1960) „*A History of the International Statistical Institute, 1885-1960*” The Hague : International Statistical Institute
- Kleczyński J. (1885), „Międzynarodowy Instytut Statystyczny”, *Przegląd Polski* - t. 78, s. 354-371
- Pociecha J. (2011), „Powstanie Polskiego Towarzystwa Statystycznego w Krakowie. Juliusz Leo - pierwszy prezes Towarzystwa” - *Wiadomości Statystyczne* z.10, 1-9
- Romanowicz T. (1877), *Międzynarodowy Kongres Statystyczny w Peszcie*, Ateneum, tom I, s. 328-356
- Zahn F. (1934), „50 Années de 1. Institut International de Statistique” - Munich
- Zajac K. (2004), „*90-lecie Polskiego Towarzystwa Statystycznego - historia, osiągnięcia i perspektywy*” s. 33-61, Zeliaś Aleksander (red.) „*Tradycje i obecne zagadnienia statystyki w Polsce*” - Wyd. Akad. Ekonomicznej w Krakowie.